

ה' של ספינה אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אוהב ציון

ע"א:

"שחמו ונמצא טריפה
בסתר פטור"

השוחט טרפה בשבת האם חייב משום חובל

כתב הבית יצחק (יו"ד ח"א ס"ו) דמבואר במשנתנו בהדיא דשוחט טרפה דעלמא בשבת חייב, דלא פטרינן ליה הכא רק משום אונס (עיין תוס' לקמן עג.), ותמה על התוס' רי"ד (שבת קלו.) שכתב בשם הריב"ם דטרפה חשיב כמת ואין בו איסור של חובל דחייב משום הוצאת נפש וכדקי"ל לדהורג את הטרפה פטור. (והתוס' רי"ד חלק עליו דוודאי טרפה כחי לכל דבריו ומשום הכי שחיסתו מטהרתו ואל תביא ראייה מן ההורגו שפטור משום דבעינן 'כל נפש').

ובמנחת חינוך (מוסך השבת, השוחט) מסופק אם ההורג את הטרפה בשבת חייב, והבית יצחק תמה עליו גם כן ממשנתנו. וראה ברשב"א ובריטב"א בשבת (קלו.) שהוכיחו דיש בטרפה איסור הוצאת נפש בשבת.

עד:

"מביאין שפוד של רמון"

האם מותר לקוץ ענפים מעץ מאכל

הגאון בעל ההפלאה בספרו פנים יפות (פרשת שופטים) למד מכאן דלא נאמר איסור בל תשחית (של עצי פרי) במקום מצוה, דהוי כמעילה בדמים דשרי (כדאיתא בספ"ח דב"ק). דדוחק לומר דשפוד של רמון של אילן זקן שאינו מוציא פירות כראוי קאמר.

ולפי מה שכתב המשנה למלך לעניין לקצוץ עץ פרי לעצי המערכה דאין איסור רק בקציצת כל העץ ולא בחתיכת ענפים, לפ"ז נדחה גם הראיה מכאן. אך יש שכתבו (הבית

יצחק והדובב משרים) דמכל מקום גם חתיכת ענפים אסור מצד איסור חצי שיעור.

"מעשה ברבן גמליאל
שאמר לטבי עבדו צא
וצלה לנו את הפסח"

הקרבת פסח ללא ביהמ"ק

כתב השאילת יעב"ץ (ח"א סס"ט) דבלי ספק דרבן גמליאל דהכא הוא רבן גמליאל דיבנה שהיה אדונו של טבי, שהיה חי אחר החורבן, והוכיח מזה שהקריבו על המזבח אפילו אחר החורבן, ועל כל פנים קרבן פסח.

וברש"ש כתב שלא מדובר בקרבן פסח אלא שרבן גמליאל נהג לעשות גדי מקולס בליל פסח (כדאיתא בבב"ב כב:) משום זכר למקדש ולזה התכוון באומרו 'הפסח'. והנצי"ב בהרחב דבר פרשת בחקתי כתב דגם למאן דאמר קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא, מ"מ אין להקריב היום רק קרבן פסח, דבקלות כתוב 'ולא אריח בריח ניחחכם', ובכל הקרבנות יש תנאי דבעינן ריח ניחוח.

ומרן רבינו זי"ע במאור ישראל כתב: "הרשב"ץ בספר יבין שמועה (דף מג ע"ג), על המשנה דלקמן (קטז רע"ב): 'רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח מצה ומרור', כתב שרבן גמליאל שאמר כן אינו רבן גמליאל הזקן שהיה בזמן הבית, וכמו שאמרו (שבת טו.): "הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותם בזמן הבית מאה שנה". ואילו רבן גמליאל זה היה בן בנו, והיה אחר החורבן, שבימיו חרב הבית, ובודאי כי רבן גמליאל זה ראה הבית בבנינו, ובימיו היו עושים הפסח, וכן שנינו בפסחים (עד.), א"ר צדוק מעשה בר"ג שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא. ומכל מקום משנה זו (של דף קטז:) נשנית אחר החורבן, ולכן אמר: "פסח שהיו אוכלים בזמן שבית המקדש קיים על שום מה וכו'. עכ"ד. וכ"כ עוד הרשב"ץ במגן אבות

(אבות פ"א) על המשנה: "רבן גמליאל אומר עשה לך רב" וכו'. שרבן גמליאל השני ראה הבית בבנינו, שבימיו היו עושים פסח, כמו שאמרו בפסחים (עד.) א"ר צדוק מעשה בר"ג שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא, וטבי זה היה עבדו של ר"ג השני, כמו שנזכר בסוכה (כ:) ובברכות (טז:), ורבי צדוק שסיפר המעשה של הפסח היה בזמן החורבן, כמו"ש בגיטין (נו:).

עד:

"שאני לב דשיע"

הקשר בין כלי זכוכית ללב

נחלקו הפוסקים בדין הגעלת כלי זכוכית. ושלוש דעות יש בזה: האחת - שכלי זכוכית בולעים, אך מותרים על ידי הגעלה (כן כתב אור זרוע ח"ב הל' פסחים סי' רנ"ו, בשם ר"ש מפלייזא, וראשונים נוספים הובאו בספר הגעלת כלים עמוד שי).

הדעה השנייה, מחמירה לדמותם לכלי חרס, לפי שגם הזכוכית מיוצרת מן החול, ולכן לדעתם כלי זכוכית בולעים ולא פולטים ואין להם תקנה. (כ"כ רבינו יחיאל מפאריז הובא בהגמ"י בדיני הגעלה שבסוף הל' חמץ ומצה, ובמרדכי ע"ז פ"ב סי' תקע"ד ובב"י או"ח סי' תנ"א).

אולם, דעת רוב הראשונים שכלי זכוכית אינם בולעים כלל ואינם צריכים הגעלה, וכך נוקטים להלכה.

מעניין לציין כי מצינו בראשונים שדימו את כלי הזכוכית ללב. כידוע, הלב מכיל עורקי דם, וכמבואר בסוגיין יש לקרוע את הלב קודם הבישול כדי שייצא הדם שבעורקיו ואם לא עשה זאת "קורעו לאחר בישולו ומותר". ולא חששו שהדם התבשל עם הלב ואסרו באכילה, והסיבה לכך "שאני לב דשיע", כלומר, בשר הלב חלק ביותר וקשה ואינו בולע. הראבי"ה (הובא בהגהות מיימוניות שם), הסתייע בדברי הגמרא הללו להתיר כלי זכוכית והסביר כי

לאסוקי שמעתתא

"שחטו ונמצא טריפה כסתר פטור וכו' מפני ששחטו ברשות" (עא:) קנה תפילין מסופר יר"ש ולאחר זמן נמצא פסול, האם צריך כפרה

רש"י בסוגיין פירש: "פטור שאנוס הוא, דלא היה יודע שכן, ולא היה לו לבדוק על כך". וכתב בשו"ת פנים מאירות (חלק ג' סימן י"ט): "שאלה - באחד שאכל עוף ואח"כ מצאו בו אחד מי"ח טריפות אם צריך כפרה. כתבתי בספרי בחלק שני משו"ת סי' מ"א, דאין צריך כפרה, והבאתי ראיה מתוספות דביצה דף כ"ה בד"ה אורח ארעא יעויין שם. ועכשיו ראיתי שהוא משנה שלימה בפסחים (עא:): שחטו ונמצא בעל מום חייב שחטו ונמצא טריפה כסתר פטור מחטאת משום דהוי אונס, הרי בפירוש אי מצא טריפה בסתר פטור מקרבן חטאת משום דהוי אונס, א"כ הוא הדין לענין אכילה דפטור ואין צריך כפרה דאונס רחמנא פטריה, וזה ראיה ברורה שאין להשיב עליה."

ובשו"ת חלקת יעקב (אורח חיים סימן טז) נשאל כך: אחד קנה תפילין אצל סופר מוחזק בכשרות, וכשעברו שלש שנים נתנם לבדקן, ומצא בשל ראש חסר פרשה, ונפשו לשאול הגיעה איזו תשובה מחויב לעשות, וכאב לו מאד על המכשול שביטל מצות תפילין של ראש כמה שנים.

והשואל הביא דברי הפנים מאירות (ח"ג סי' ט) שדן במי שלא הניח תפילין שלא ראש, וכתב דלכאורה הוי ביטול מצוות עשה ובוודאי מתכפר לו. אך בנידון דנן שהניח תפילין פסולות ובירך עליהן, הרי יש איסור ברכה לבטלה ולשיטת הרמב"ם הוא לאו דאורייתא.

וכתב החלקת יעקב: "ולפי עניות דעתי פשוט דדין זה קיל הרבה מהאי דפנים מאירות, דבשם הלשון ששגג בהנחת תפילין, ועבירה בשוגג צריכה כפרה, דבכ"כ צריך חטאת, ואף בזה הזמן דינו כבסוף סי' של"ד מ' יום תענית או לפדות בצדקה, אבל בנידון דידן כשקנה תפילין אצל סופר מוחזק בכשרות דינו כאונס דאינו צריך כפרה, וכמבואר להדיא ביו"ד סו"ס קפ"ה. וכן בפנים מאירות (ח"ב סי' מא) באכל עוף שלא נבדק מח"י טרפות ונמצא טריפה דאינו צריך כפרה, ובח"ג סי' י"ט ג"כ שאלה כזו דאכל עוף ונמצא טריפה דאינו צריך כפרה, ומביא ראיה חותכת מפסחים, שחטו ונמצא בעל מום חייב, שחטו ונמצא טריפה כסתר פטור משום דהוי אונס, ומסיים שזה ראיה שאין להשיב עליה. ומה שכתבו התוס' (ביצה כה: ד"ה אורח) וז"ל: 'מיהו אם נמצאת טריפה לאחר שאכל הוא נענש כשוגג ולא כאונס שלא היה לו למהר כל כך', כוונתם שאפילו בדיקת ריאה לא עשה ובזה ודאי דלא הוי אונס כיון דחייבין לבדוק הריאה כמבואר ביו"ד סי' ל"ט".

ומרן רבינו זי"ע בשו"ת יביע אומר (ח"ז חאו"ח סימן ה) כתב בעניין זה: "ולא אכחד כי בספר פרי עץ חיים (דף לט ע"ד), והובא בספר גנזי חיים להגר"ח פלאגי (דף קנ ע"ב), כתב שהעובר על מצוות עשה צריך להתענות ס"א תעניות, ובספר תיקוני תשובה של רבינו חיים ויטל כתב שהמבטל מצוות עשה כגון שופר ולולב צריך להתענות שע"ו תעניות. אבל זהו נגד תלמוד ערוך שבידינו שאם עבר על מצוות עשה ושב בתשובה לא אז משם עד שמוחלים לו. ועל כל פנים בשוגג מיהא יש לומר דלכולי עלמא אין צריך תעניות וסיגופים. ובפרט בנידון דידן שהאיש הזה עגמה נפשו על שאירע לו מכשול למפרע. ועציבותיה מסתייה. ומכאן ולהבא חושבנא טבא, ומה טוב שיקבל עליו להניח תפילין דרבינו תם, כדי לצאת ידי חובת כמה מהגדולים, ובפרט הראב"ד שמעיד בגדלו שכן מבואר בירושלמי. (וע' בשו"ת יביע אומר ח"א סימן ג, ובילקוט יוסף ח"א עמוד מא והלאה)".

אף כלי זכוכית אינם בולעים לפי שהם חלקים וקשים יותר מכלי מתכת. ועיין עוד למרן רבנו זי"ע בחזון עובדיה (פסח עמודים קנב-קנג) מה שכתב בזה בארוכה.

עו.
"חם לתוך צונן וצונן לתוך חם, רב אמר עילאה גבר ושמואל אמר תתאה גבר"

איך נחלקו בדבר שאפשר לבדוק

כתב מרן רבינו זי"ע במאור ישראל כאן: "הגאון רבינו יהונתן בכרתי ופלתי (סי' צא סק"ב בד"ה ולכן), כתב, לכאורה במאי פליגי הרי חייב יטעם אוכל, יטעמנו קפילא ונווכח אי עילאה גבר או תתאה גבר, ונראה דבר מי יקום. אלא דסבירא ליה שהטעם המורגש טעם קלוש הוא מאד, ואין בו כדי לאסור. וכן ידוע לגבי נותן טעם בר נותן טעם דפליגי ביה רב ושמואל בחולין (קיא:), דהיינו טעמא דשמואל דסבירא ליה דנ"ט בר נ"ט טעם קלוש הוא, ולהכי גבי בשר וחלב דהיתרא אינו אוסר אלא רק בתערובת שיש בה טעם גמור, מה שאין כן נ"ט בר נ"ט דאיסורא, שעל כל פנים איסורא איכא גם בטעם קלוש, וכיוצא בזה כתב הרשב"א גבי הגעלת כלים, לחלק בין היכא דהיתרא בלע לבין איסורא בלע מהאי טעמא. עכת"ד.

"וכן יש לומר בפלוגתא אם יש בגידין בנותן טעם (חולין צט:), שיש טעם קלוש, ונחלקו אם יש בו כדי לאסור. גם בשו"ת נודע ביהודה קמא (חיו"ד סי' כ"ח) נשאל בפלוגתא זו אם עילאה גבר או תתאה גבר, היאך שייכא פלוגתא בזה, יטעמנו קפילא. וכיו"ב יש להקשות בחולין (צח). בפלוגתא דרב חנן בר אבא ורבי יוסי משמיה דרבי יהושע בן לוי, בכל איסורים שבתורה, אם בטלים בששים או במאה, הניחא לרש"י דמירי אפילו לא יהיב טעמא, שפיר, אלא לשיטת התוס' שאם אין בו נותן טעם שרי, אם כן נחזי אנן.

"ההשיב, כי במחלוקת אם עילאה גבר או תתאה גבר יש להעמידה כגון מין במינו, או מין בשאינו מינו וליכא קפילא. וכן בסכו בשמן של תרומה (בפסחים עה:), מירי בדליכא באותה חבורה שום כהן, ולא משכחת טעימה בהיתר, וא"ת נעמוד על הבחינה על ידי שניקח מין בשאינו מינו דהיתרא, אחד צונן ואחד חם, וניחזי אי עילאה גבר או תתאה גבר, על ידי הטעם שנטעום ממה שבלע האחד מחבירו, הנה אין בזה מופת חותך, שאפילו בכלי ראשון שעל

על המבחן בזה. וכיו"ב יש לתרץ המחלוקת (בחולין קיא:): בדין מליח אם הוא כרותה, ואם כבוש הוא כמבושל".

האש אין הכרח שפולט, כי לפעמים אינו פולט טעם וכו'. והכי נמי בפלוגתא אם בטל הטעם בששים או במאה, כי מצד החוש אין לעמוד